

II. Rakovina

1. Obraz rakoviny naší doby

Za diagnózou rakoviny se skrývá jeden velký vzor, který se může vyjadřovat v nespočtu obrazů nemoci. Každý z nich se týká člověka v celé jeho existenci, lhostejno z jakého orgánu původně vzešel. Potud je rakovinné bujení příliš komplexní, alychom je mohli vztahovat jen na postižený orgán. Její tendence šířit se po celém těle ukazuje, že jde o celého člověka. Jako strážák dnešní doby se rakovina netýká pouze přímo postižených, nýbrž celé společnosti, která z ní dělá tabu tak jako z žádného jiného obrazu nemoci. Ročně na ni v Německu umírá 200 000 lidí, v roce 1991 se očekává 330 000 nových onemocnění. Více než polovina postižených umírá a absolutní procentuální poměr úmrtnosti i přes úspěchy medicíny dále stoupá.

Až na kulturu Hunzů nám není známa jiná kultura, kterou rakovina zcela ušetřila. O tomto malém horském národě v Himalájích musíme pouze předpokládat, že rakovina mu byla až do jeho kontaktu s moderní civilizací v polovině tohoto století naprosto cizí. Dnes najdeme stopy tohoto obrazu nemoci všude a moderními metodami zkoumání je lze sledovat zpět do minulosti. Dokonce i v 500 let staré incké mumii se daly prokázat nádory. Přes toto všeobecné rozšíření se rakovina stala zvláštním charakteristickým znakem moderních průmyslových národů. Nikde jinde nezískává půdu tak prudce a rychle. Argument, že je častější v průmyslových zemích jen proto, že lidé se tam dožívají vyššího věku, je stran některých kultur správný, v principu se však neshoduje s pravdou a je možné její v různých bodech vyvrátit. Za prvé existují ty-

py rakoviny, které vrcholí v mladém věku, za druhé školská medicína sama dokazuje, že určité druhy rakoviny jako rakovina plic souvisí zcela jednoznačně se zvyky a jedy v naší civilizaci. Především však existovaly staré kultury, které umožňovaly žít dlouhý úsek života za nižšího rizika vzniku rakoviny. V čínské kultuře taoistického rázu byla rakovina extrémně vzácná, ačkoli lidé se dožívali v průměru vyššího věku než v dnešní Číně. Století lidé byli normálním jevem, O původních indiánských obyvatelích Severní Ameriky víme, že se před svým porobením dožívali vyššího věku než později v „civilizovaných“ dobách. Předtím znali rakovinu stěží, poté však museli i v této věci splatit moderní době její daň.

Jakým stěžejním zdravotním ohrožením se stala rakovina v naší době, dokládá i skutečnost, že nám ze všech obrazů nemoci nahání největší hrůzu. Již označení nemoci nese počet našeho hodnocení: zhoubná. Srdeční infarkt, který je pro život mnohem větší výzvou, který nás konfrontuje s nejstrašlivější bolestí, jakou lidé znají, nevyvolává hrůzu, která by byla srovnatelná se strachem z rakoviny. Rakovina nás zcela jistě konfrontuje s tématem, které leží ve stínu ještě hlouběji než bolest a dokonce než smrt. Žádný jiný obraz nemoci také neukazuje souvislost mezi tělem, duší, duchem a společností tak jasně jako rakovina. Ať již vyjdeme z buněčné úrovně, ze struktury osobnosti nebo ze sociální situace, všude narazíme na analogické vzory, které příliš dobře známe, které nás šokují a kterých se není možné zbavit, protože nám jsou opravdu vlastní.

2. Rakovina na buněčné úrovni

Medicína diagnostikuje rakovinu nejbezpečněji v buněčných tkáních. Rakovinné buňky se liší od zdravých buněk svým neuspořádaně chaotickým růstem. V poměru k jednotlivé buňce je nápadné příliš velké jádro. Jako hlava, jež řídí buňku, obsahuje jádro všechny informace o jejím komplikovaném chodu. Řídí látkovou výměnu, růst a dělení. Přetíženou,

jejich výrazem je nadměrně velké jádro, má svou přičinu v enormně aktivním dělení buňky, které již nejde o splnění jejích úkolů v buněčné tkáni, nýbrž především o rozmnožení jí samé. Zatímco při normálním řízení látkové výměny je jádro spíše malé, při chaotickém buněčném dělení rakovinného bujení přeroste v pravém smyslu slova samo sebe a poskytuje stavební předlohy pro své potomky. Dokonce i regenerační procesy uvnitř těla buňky se zastavují ve prospěch ustavičné produkce nové buněčné generace.

Toto chování připomíná mladou buňku, příp. embryonální stadium, v němž jde především o rozmnožování a růst. Buňky moruly, onoho shluku buněk, v němž se soustředí raný lidský život, ještě nemusí plnit žádné specializované úkoly, nýbrž mají se pouze starat o své rozmnožování. Tomu dostojí čilým dělením a odpočívajícím růstem. Postupují ovšem řízeněji než bezohledné rakovinné buňky. Vedle nadměrně velkého buněčného jádra a jeho enormní tendence k dělení připomíná nezralé rané formy i ztráta diferenciace buněk. Ve svém rozmnožovacím poblouzení zanedbávají mnoho jiného a ztrácejí často schopnost komplikovaných procesů látkové výměny, jako je oxidace. Zatímco na jedné straně upadají na primitivní předstupuň kvašení, na druhé straně získávají zpět schopnost tvořit látky, jak to jinak dokážou jen embryonální a fetální buňky. Toto opětné probuzení a reaktivování genů a divějších vývojových stadií nazývá medicína anaplasie. Co vnějškově působí jako chaos, má z pohledu rakoviny smysl. Rakovinná buňka získává zpět prastaré schopnosti, a zřítká se proto specializace. Dokonce i v této rezignaci spočívá ještě výhoda. Oxidace je sice například podstatně účinnější než kvašení, to je však dalekosáhle nezávislé na dodavateliích. Zatímco normální buňky jsou odkázány na dýchání, tzn. na zásobování kyslíkem, příp. čerstvou krví, je buňka omezená na kvašení dalekosáhle soběstačná.

Rakovinná buňka je tedy méně odkázaná na komunikaci se svými sousedy, což je při jejích špatných susedských vztazích výhodné. Zatímco normální buňky mají takzvanou přehrážku kontaktu, to znamená, že zastaví svůj růst, když

narazí na jiné buňky, rakovinná buňka se chová právě opačně. Aniž by respektovala hranice, bezohledně vniká na cizí teritoria. Pochopitelně si tím vytváří nepřátelské sousedy. Nedávno se zjistilo, že rakovinné buňky se nezastaví ani před ryzím vykořisťováním jiných buněk. Samy příliš primitivní pro diferencované procesy látkové výměny, používají k tomu normální buňky a připravují je o plody jejich práce. Dokonce i vůči vlastním dětem, které jsou všechny utvořeny přesně podle jejího obrazu, je rakovinná buňka bezohledná a zainteresovaná jen na výhodě svého egoistického růstu. Buňky za sebou nezřídka nechávají i vlastní rodiče, když je předeženou ve svém zběhilem vývoji a odříznou od přísunu živin. Uprostřed větších nádorových uzlin se často nacházejí mrtvé buňky, nazývané nekrózy, a symbolicky naznačují, že ústředním poselstvím tohoto nového růstu je smrt.

Regrese rakovinné buňky do raného životního vzoru se ukazuje i v jejím příživnickém chování. Bere, co může dostat, vyživí i energii, bez ochoty něco vracet nebo se podílet na sociálních úkolech, které vznikají v každém organismu. Tím přehání chování, které je ještě přiměřené embryonální buňce. Co je však samozřejmě dovoleno malému dítěti, stává se u dospělého problémem.

V ignorování veškerých hranic se odhaluje další regres. Tak jako se děti postupně učí respektovat hranice, učí se i buňky v procesu svého zrání a diferenciací respektovat dané struktury a zůstávat v rámci, který je jim vyhrazen. Rakovinné buňky naopak z rámce vypadávají a nechávají za sebou všechny, co se v průběhu vývoje naučily. Zastavit je nemohou ani životně důležité hranice ani mohutné tělesné struktury. Ztrácejí naprosto vztah k onomu vzoru, pro nějž byly původně naplánovány. Normální buňka střevní sliznice se bude občas dělit v souladu s potřebami většího organismu, kterým je střevo, nepřekročí však rámec pro ni a jí rovné určený a nebude usilovat dostat se dále za střevo. Rakovinným bujením degenerovaná střevní buňka se naopak skutečně od základu mění, vzdává se všeho, co je specifické pro střevo, a jde svou vlastní egoistickou cestou. Předem da-

ný vzor střeva je jí příliš těsný, a tak revolučním a destruktivním způsobem rozbíjí svůj rámec.

V míře, v jaké jsou dále zkoumána výše zmíněná morfo-genetická pole, snad může dojít i k hlubšímu pochopení problematiky rakoviny. Stejně významné, jak významné je vidět problém v mutaci na genetické rovině, se jeví i přiblížení se k němu z pohledu tvarujících polí. Problém pak spočívá ve ztrátě předem daného rámce. Tím by přesahoval jednotlivou buňku a stal by se problémem postižené tkáně nebo organismu, který již není schopen prosadit svůj vzor proti všem bu- něčným individuíům. Tento přístup by mohl doplnit genetické vysvětlení, zvláště když se v obou případech podobně proje- vuje téma úniku z předem daných norem. Rakovina je sku- tečně problémem prostředí stejně jako problémem jednotlivé buňky.³⁰

Uvedené regresní tendence se projevují už v názvu, rak je totiž zvíře, které je známé především tím, že se pohybuje po- zpátku. Také krab, od nějž se rovněž jméno nemoci odvozu- je, se na rovné cestě nepohybuje kupředu, nýbrž stranou. Ně- mecké výrazy „krabbeln“ (od krab), což znamená soukat se někam, a „krebsen“ (od Krebs = rak i rakovina), což označu- je „pomalu, namáhavě lézt“, výstižně pojmenovávají ono na- máhavé úsilí, které přesto nic skutečně nepřináší a které není nepodobné namáhavému úsilí pacientů před vypuknutím ra- koviny. Původ slova „rakovina“ nelze jednoznačně objasnit. Podobným směrem však míří ještě i medicinou dokládáné odvození jedné formy rakoviny hruďníku, jejíž buňky se za- kusují do tkáně formou račích klepet.³¹ Ať toto jméno vytvo- řil kdokoli, vystihl podstatu tohoto obrazu nemoci.

3. Vznik rakoviny

Co se týče vzniku rakoviny na buněčné úrovni, vědci se dnes dalekosáhle shodují v tom, že v popředí stojí mutace.³² Toto slovo pochází z latiny a znamená změnu. Byla-li buňka dráž- děna dostatečně dlouho, je schopna drastických změn vychá-

zejících z roviny dědičnosti. Dráždivé podněty, které uvolní-ly cestu těmto změnám, mohou být různé, od mechanických přes chemické až po fyzikální. V úvahu přichází mimo jiné trvalý tlak, dehet z cigaret nebo *promikavé* záření.

Odpovídajícím tkáňovým buněkám se může dlouho dařit bránit se proti nepřestávající záplavě dráždivých podnětů, jednou však bude jedna z nich reagovat předdrážděně a dege-nerovaně. V pravém slova smyslu se od základu změní a pů-jde svou vlastní cestou, která ovšem ústí spíše v egoistickém cili. Začne dělat něco na své poměry zcela nového, vsadí na růst a seberealizaci. Jeden z lékařských názvů pro rakovinu je neoplazma. Vyjadřuje „nový růst“. To, co znamená pro tělo životní nebezpečí, je pro dlouho trýzněnou buňku aktem vy-svobození. Teď záleží všechno na tom, zda má tělo dostatek stability a obranných sil, aby porazilo vzpouru buňky. Bada-telé zkoumající rakovinu dnes vycházejí z toho, že degeneru-je relativně mnoho buněk, na základě dobré obrany těla jsou však zneškodněny. Při vzniku rakoviny má tedy rozhodující význam oslabení obranyschopnosti. Při zpětném zkoumání skutečně najdeme časté situace zhroutení obranyschopnosti v době, v níž lze předpokládat vznik rakoviny. Není ovšem snadné vypátrat tento bod. Rychlost rozvoje onemocnění sice na jedné straně závisí na typu nádoru, na druhé straně však i u nádorů stejného typu kolísá v závislosti na celkové situaci. V časovém okamžiku, kdy je objeven nádor, je v těle často již léta, váží asi gram a má miliony buněk. Z tohoto hlediska ne-může nikdo s jistotou vědět, zda také nemá rakovinu. Rakovi-na vzniká pravděpodobně neustále u nás všech, avšak imunit-ní systém zůstává pánem situace. I to je snad důvodem nevídané hrůzy, kterou šíří téma rakoviny.

4. Významové roviny rakovinného bujení

V chování rakovinné buňky se jako základní téma projevuje **problematika růstu**. Po přílišné opatrnosti a ohledech přichá-zí obrat v opak těchto vlastností. Přehaný, bezohledný chaotický růst nešetří ani cizí teritoria ani vlastní základ ži-vota. Zákony zdravého růstu jsou důsledně ignorovány. Ra-kovinná buňka se prosazuje proti pravidlům normálního sou-žití v buněčné tkáni a bez zábran porušuje životně důležitá tabu. Místo toho, aby zaujímala ji přiměřené místo a plnila svou povinnost, nebezpečným způsobem vybočuje z míry a od základu se mění. V divoké, egocentrické rozmnožovací aktivitě se dělí do všech stran. Sousední teritoria i nejvzdále-nější oblasti těla pocitují její bezohlednou agresi. Tento egoistický výboj se odráží v přetížnosti rakovinných buněk s jejich nadměrně velkými jádry a v hektičnosti těchto center s vodnatými mozky. Skutečně všechno musí jít podle hlavy rakovinné buňky, všichni její potomci jsou zformováni přes-ně podle jejího vzoru. Přitom je zcela soběstačná a své děti plodí bez cizí pomoci, což takřka připomíná neposkvrněné početí. Touto lhní jde v pravém smyslu slova hlavou proti zdi. Ani bazální membrány, nejdůležitější hraniční stěny me-zi tkáněmi, nemohou vzdorovat její agresi.

Stejně bez obalu ukazuje rakovinná buňka svůj obrovský **problém s komunikací**, redukuje totiž všechny susedské vztahy na agresivně vytěšňující politiku ostrých loktů. Svou silou, zrozenou z panenské nezralosti, bezohledně bojuje za své právo silnějšího a tlačí své slabší sousedy ke zdi, ničí je nebo je zotrčňuje. Pro svou nezávislost obětuje i přístup ke vzoru dospělých struktur. Ve prospěch egoismu a nároků na všemohoucnost a nesmrtelnost se vzdala komunikace s vývo-jovým polem, pro něž byla určena. Problém s komunikací symbolicky vyjadřuje v narušeném buněčném dýchání, dý-chaní totiž symbolizuje výměnu a kontakt.

5. Vývojové fáze klinického obrazu nemoci

Zdá se, že dosud popisovaný obraz dostojí jen malé části pacientů s rakovinou. Tito pacienti jsou obecně nápadní spíše opáčnými vzory chování. To spočívá jednak v tom, že rakovina kompenzuje vytěsněné vzory, jednak takové profily osobnosti popisují prakticky vždy dobu před vznikem tohoto obrazu nemoci. V této fázi však i tělo ukazuje zcela jiný obraz. Je to stadium trvalého dráždění, které tkáň a její buňky tolerují bez nějaké reakce. Pokoušejí se chránit a uzavřít se před pážkami, jak to jen jde, aby zachovaly klid a přežily, příp. aby přečkaly nežadoucí situaci. Zkusí-li se přece někdy nějaká buňka postavit trvalému dráždění, jí vlastní cestou a od základu se změnit, imunitní systém tuto vzpouru ihned potlačí.

V tomto vzoru, který odpovídá první fázi onemocnění, je charakterizována typická osobnost s rakovinou. Jsou to lidé, kteří se pokoušejí žít extrémně přízpisobivě, tak nenápadně, jak je to jen možné, podvolit se normám a nikoho nezatežovat svými požadavky. Výzvy k osobnímu růstu a duševnímu rozvoji dalekosáhle ignorují, protože se nikterak nechťejí vydávat v nebezpečí. Jejich život je bez podnětů ve dvojnásobném smyslu: Jednak se, kdykoli je to možné, vyhýbají novým zkušenostem, které by mohly vést do jejich života pohyb, protože se stěží odváží jít až na hranice svých možností. Těch několik podnětů, které prorazí jejich ochranný kruh, se pokoušejí ignorovat. Potlačování možností mezních zkušeností nenápadně odráží obrannou aktivitu probíhající v těle, která má všechno bezpečně pod kontrolou. Zkušenosti překračující jisté meze nebo být jen neškodné vybočení z míry tito lidé už v zárodku zadusí, aby za každou cenu zachovali obvyklou, jako vždy stejnou situaci.

Další stupeň eskalace ukazuje, jak vysoká může být tato cena. Po léta hromaděná záplava impulsů k růstu protrhne hráz tohoto potlačování a nekontrolovaně se rozvine. Po protržení hráže již není cesty zpět. Tělo přechází daleko do otroho druhého extrému, který dosud tak obětavě potlačovalo.

Fenomén potlačení se projevuje jak v událostech duševního života, tak často i v tělesných záležitostech nemocného člověka. Nezdídká lze najít takzvané prázdne anamnézy, to znamená, že léta až desetiletí před vypuknutím rakoviny byli postižení bez nejmenšího příznaku. To, co na první pohled vypadá jako bezvadné zdraví, se na druhý pohled odhalí jako přísné potlačování. Nejen duševní, ale i tělesné odchylky od normy byly dokonale potlačovány. Psychoonkolog Wolf Büntig mluví v této souvislosti o „normopatii“, u které se bezpodmínečně a nepružně lpění na normách stává nemocí. To, co se snad okolí jeví jako příjemná a vybraná zdrženlivost, tak může být ve skutečnosti potlačováním životních impulsů a konečně i životem, který není žit. Stejně jako buňka vystavovaná sliněmu a trvalému dráždění sází všechno na to, že dále plní svou povinnost střevní nebo plicní buňky, stejně tak se pacienti pokoušejí vydržet své povinnosti dcery, syna, matky, ortě, podřízeného apod. ke spokojenosti všech a bez ohledu na své vlastní potřeby. Vlastní vývoj musí zaostávat jako u trýzněné buňky.

Základní charakteristikou takového „neprožívaného“ života je odpovídající deprimovanost. Postižený si často není svého latentně depresivního stavu vědom, podobně jako si není vědom potlačování tělesných pokusů o vzpouru. Okolí si ničeho nevšimne, protože tito lidé mají sotva tendence v tomto ohledu něco sdělit a ještě méně jsou ochotni svůj život s druhými skutečně sdílet. Až když se hráz prolomí a potlačovaný život vypukne, prurdice a nezadržitelně přijde na řadu i ochota dělit se.

Ve fázi vypuknutí klinického obrazu nemoci jsou již postižení skutečnými „pacienty“, jsou totiž úzasně trpěliví trpící. Dalekosáhle závisí na svém okolí a na dobrých sousedských vztazích, chovají se ke všem přátelivě a ohleduplně. Navíc jsou dobře prohlednutelní a spolehliví, impulsy ke změně totiž odvracejí již v zárodku. V jejich úsilí nebyť nápadná a nikomu nebyť na obtíž pro ně není těžké získávat přátele. Hlubokým přátelstvím ovšem překáží to, že sami sebe ve své individualitě sotva znají, a tak se vůbec nemohou projevit takoví,

jací jsou. Protože nestojí sami při sobě, zdá se druhým zprvu jednoduché stát při nich. Projeví-li se pak v průběhu onemocnění hlubší povahové rysy, protože tyto pacienti začnou rozvíjet svůj vlastní život, není ani pro ně ani pro jejich okolí snadné přijmout tyto zcela nečekané stránky. Normopatictí pacienti mají často kolem sebe lidi, kteří jsou jim zavázáni. Protože se neustále snažili o to, aby byli se všemi zadobře, a podřizovali tomu vlastní růst, budou zde lidé s odpovídající rezonancí jen pro ně.

Sociální chování pacientů lze z pohledu „mlčící většiny“, k níž patří, označit jako příkladné. Právem se mohou počítat k oporám společnosti. Za maskou moudré příkladnosti však číhají všechny ty kontroverzní vlastnosti, které se v druhém nebo počátečním stadiu rakoviny projeví na náhradní rovině těla. To, co se vědomí nikdy nedostalo ke slovu, zde nyní nachází své jeviště, jeviště, na němž se dávají především dramata, příp. „stínohry“.

Impulsy ke změně, jimž se člověk po léta bránil, se v těle rozšiřují v podobě mutací. Je zapomenuto vše, co člověk dělá či nedělá, platí už jen vlastní egoistické výboje. Z dokonalého sociálního přizpůsobení se stává egoistické přizpůsobení, které nerespektuje tradice a cizí práva. Jestliže předtím si člověk nikdy nedovolil mít ani vlastní názor, nyní ze stínu vychází dlouho potlačovaný požadavek formovat celý (tělesný) svět k vlastnímu obrazu. V organismu se množí dceřinné buňky podobné dceřinným společnostem velké firmy, a ty mu přinášejí smrt. Duši dlouho zadržovaná setba nyní v těle vzejde v rekordním čase a ukáže, jak silná je dosud neprožitá touha po sebeuskutečnění a bezohledném prosazení vlastních zájmů.

Vznikem klinického obrazu nemoci se v chování pacientů může projevit různě velká část vyřešeného nároku ega. Dostanou-li se takové části stínu na povrch, bude se divit především okolí. Tito dosud nejmírnější lidé náhle požadují, aby se všechno točilo kolem nich a „jejich nemoci“. S diagnózou jako svým alibi se odváží vyměnit si roli s druhými, kteří musí nyní skákat, jak oni pískají. Přitom jde obvykle přes pa-

lbu dosavadní zdrženlivost a příslovečný takt a mohou se objevovat zcela nové tóny. Nejlépe přizpůsobení lidé náhle vybočují z řady. Jakkoli nepřijemná může být pro okolí taková změna smýšlení, pro postižené v ní spočívá velká šance. Žijí-li totiž principy změny, seberealizace a prosazení na duševní a duševní rovině a jsou-li tyto věci viditelné na sociální úrovni, je rovině těla ulehčeno. Mnoho pacientů ovšem tak pevně vězí ve své normou určené roli, že si svůj trpělivý postoj zachovávají dokonce i tvář v tvář smrti. Bez úlevy vychazející z duševní úrovně zůstane princip ega odkázaný výhradně na tělesnou rovinu. Šance *vypořádat se s rakovinou* je nepoměrně lepší, když se do boje pustí celý člověk a nepošle na bitevní pole jen tělo jako svého zástupce. Abychom se s něčím skutečně vypořádali, je nezbytné se do toho nejdříve pustit.

Po první, často po desetiletí trvající fázi zdrženlivosti a po následné fázi vypuknutí rakoviny konfrontuje poslední fáze **kachexie** se třetím vzorem. Tělo se poddává tomu, že rakovina strávuje všechny jeho síly. Nechává se v pravém smyslu slova pozřít, aniž by proti tomu delší dobu bojovalo. Tělo jako zástupce člověka žije odevzdaností a otevřeností vůči běhu osudu. Na konci prožil každý postižený toto téma: buď vědomě, podatří-li se pozvednout tematiku zpět na duševní rovinu, nebo nevědomě, je-li tělo ve své odevzdanosti ponecháno samotné a pacient se dále brání tomu, co je nevyhnutelné. Zdá se, že je v tom rozpor, protože postiženému přece vytýkáme právě to, že se nebrání dostatečně, nýbrž spolupracuje a nechává se sebou dělat, co chtějí druzí. V tomto bodě se stýkají dvě roviny, kterými se budeme zabývat v další kapitole. Pacient se totiž skutečně na jedné straně brání příliš málo, na druhé straně však příliš mnoho. Proti okolí, které ho degraduje na určitě funkce, se rozhodně brání příliš málo. Zato se o to více brání svému životnímu úkolu, své cestě a svému osudu. Tento odpor by mohl klidně vzdát. Nako nec ho k tomu jeho obraz nemoci v každém případě přinutí, neboť ať už zvíří on nad rakovinou nebo rakovina nad ním, ke stupni sebeodevzdání tak či tak dojde.³³

6. Regrese a náboženství

Jako paralela k dosud řečenému je dalším základním motivem onemocnění rakovinou regrese. Tento motiv, který rovněž klesl do stínu, je prožíván tělem, jež zastupuje celého člověka. Regrese je návrat k počátkům, k původu. Postižení ztratili spojení se svým prapůvodním základem, buňky nádoru musí prožívat toto téma o sobě a čini to v těle způsobem života nebezpečným. Člověk zjevně potřebuje životu reflexi svých kořenů, religio (v latině náboženství, ohled – pozn. překl.).

To však neznamená pouze krok zpět, nýbrž i zpětnou vazu. Teprve krok zpět, který se stává spojením s minulostí, umožňuje skutečný pokrok. Tento zdánlivý rozpor je vyjádřen i v obrazu rakoviny. Na jedné straně buňky sází na návrat k mladicky primitivním formám, na druhé straně na bláznivý pokrok s tendencí k všemohoucnosti a nesmrtnosti.

Takovému rozporu lze dosát pouze prvotním smyslem náboženství. Religio znamená spojení s prapůvodem, s jednotou. Tato jednotu, v křesťanství nazývaná také ráj, je však na druhé straně i cílem křesťanské cesty vývoje. Podle bible pocházejí lidé z ráje a jednou v budoucnu se tam vrátí. Je to cesta od nevědomé jednoty k jednotě vědomé. Vyhánání z ráje má své doplnění v návratu ztraceného syna k Otcí. Jak hluboce je v lidech zakořeněn tento archeotypický vzor cesty, ukazuje skutečnost, že například indické náboženství popisuje tuto cestu zcela analogicky: „Odsud Tam“. Starý symbol Ouroboru, hada, který se kouše do vlastního ocasu, je nejvýstižnějším obrazem tohoto v pravém smyslu slova *obsáhlého* vzoru. Náboženství popisují cestu k osvícení, příp. k nesmrtnosti vždy jako postup směrem k východnímu bodu, a cestu tedy pojmají jako pohyb v kruhu, příp. spirálu. Ohled a opatrnost jsou rovněž nezbytné a mří ke stejnému cíli, k jednotě.

Rozpomenutí na původ vyjádřené otázkou: „Odkud přicházím?“ stejně jako otázka výhledu: „Kam jdu?“ klesly u pacientů s rakovinou z vědomí do stínu a jsou znázorněny v těle. Jak krátkozrací se v pravém smyslu slova postižení stali,

ukazuje jejich přehnaná opatrnost a ohleduplnost, která se omezuje na úzký rámeček zcela konkrétního okolí a budoucnosti. Berou tolik ohledu na druhé lidi, na jejich morálku a jejich životní zvyklosti a vůči jiru a všemu novému a vzdálenému se staví s takovou opatrností, že pro velké otázky minulosti a budoucnosti nezbyvá místo. Proces rakovinného bujení se svou regresí do nezakotvenosti a se svým bezbožným pokrokem je právě tak strašlivým jako upřímným odrazem situace.

Vědomý návrat k počátku s jeho neomezenými možnostmi a hledání nesmrtných hodnot jsou veskrze smysluplné cesty. Vytěsnění do nevědomí naopak vede k „nemoci jako cestě“. A i tato cesta je stále ještě cestou, která v sobě vedle své strašlivosti skrývá i naději na plodné završení. Je to něco jako poslední popud k procitnutí pro vlastní potřeby.

S tím se shoduje psychologická zkušenost, že pacienti s rakovinou jsou často hluboce „nenáboženští“. Jestliže se zdá, že tomu různé profily osobností odporují a zdůrazňují religiozitu a odevzdanost osudu, je tím většinou míněna ona církevní víra, která nemá s pravou vírou nic společného, nýbrž týká se lidí, jejichž život ovládají a upravují předpisy úřední církve. Ipení na náboženských předpisech je spíše opakem víry a nechává srdce chladným a prázdným. To, co navenek vypadá působivě jako náboženský život, může být totiž uvnitř prázdné. Neživotnost v centru přehnané vnější aktivity zobrazují anatomicky nekrózy (= odumřelé oblasti) v centru mnoha nádorů. Podobně nelze zaměňovat odevzdanost osudu, kterou u pacientů s rakovinou sledali sociologové medicíny, s náboženským postojem „Staň se vůle tvá!“. Většinou jde o rezignaci vůči osudu, který nemocní pocítují jako příliš mocný, který však právě neakceptují. V hloubi jejich nitra není základem odevzdanosti důvěra v Boží stvoření, nýbrž naopak zoufalství a bezmocnost. Místo toho, aby byli odevzdání životu a jeho možnostem, jsou potenciální nemocní rakovinou odevzdání spíše svým krátkozrakým ohledům a opatrností a strachu z existence, který se dotýká základů života.

7. Rakovina jako karikatura naší skutečnosti

Zprávy o nemocných rakovinou, kteří „v rozkvětu svých let, na vrcholu své kariéry a zodpovědnosti byli zákeřnou chorobou nečekaně vytrženi za života“, tomu zdánlivě naprosto odporují. Pozorujeme-li životní příběhy, které se za tím skrývají, zjistíme, že takové řečnické obraty odražené podivuhodnou zaslíbeností vůči stínovým tématům. Při bližším pozorování se ukáže, že událost nenastala tak úplně náhle a bez varovných signálů. Právě absence veškerých tělesných reakcí a symptomů je známkou „normopatie“.

Zdůraznění vysoké zodpovědnosti odhaluje při bližším pohledu, že posízení odevzdaně plnili své závazky. Zodpovědnost naopak znamená schopnost odpovídat na požadavky života.³⁴ Tato schopnost však právě potenciálním pacientům s rakovinou chybí. Protože sotva umí vymezit své povinnosti a stěží dokážou říct ne, nechají si snadno na sebe naložit mnoho závazků. Na druhé straně je i rádi přijímají, aby dali svému životu větší smysl – při nedostatku smyslu vnitřního. Předváděné výkony a úspěchy se tak stávají dobrými zástřechami – za nimi hledají pocity nesmyslnosti a deprese.

Psychiatrie zná pojem skryté deprese pro deprese, které se skrývají za tělesnými symptomy. U procesu rakovinného bujení vězí za vnějším úspěchem nezdánlivá skryté deprese. Úspěch je společensky hodnocen tak vysoko, že člověk snad ani nemůže myslet na obraz nemoci. Typická osobnost s rakovinou je v mnohém ohledu vzorem pro ostatní. Je řádná a nikoli agresivní, tichá a trpělivá, působí vřovnaně a tak sympaticky, protože vůbec není egoistická, zato je nesebecká a ochotná, přesná a pořádná – nechybí téměř žádný z ideálů této společnosti, a tak není těsně propojení společnosti s tímto obrazem nemoci udivující. Sociální úspěch sice přes nebo právě pro vnitřní strnulost opouští oblast typického ideálu podřízeného zaměstnance, hodí se však beze zbytku do ideálního obrazu moderního člověka. Ani rakovinně nemůžeme na povrchní rovině upřít působivý úspěch. Sotva nějaký jiný chorobný proces si umí organismus tak rychle podřídit

a přizpůsobit vlastním představám, žádná jiná nemoc není tak tvrdší a schopná odolávat obranným a léčebným opatřením.

Není divu, že máme tak obrovský strach z rakoviny, žádný jiný obraz nemoci se přece nehodí lépe k tomu, aby nám podržel zrcadlo. Rakovina ztělesňuje obrácení ctnodných ideálů podřízeného v jejich protipól, v absolutní princip ega. Člověk si tělesnou karikaturu těchto ideálů stejně jako každou jinou karikaturu rád vykládá ve zlém. Kdykoli však karikaturu potká tento osud, pak se to nestane proto, že by byla špatná, nýbrž naopak proto, že souhlasí a přitom ještě i přehání.

8. Rakovina a obrana

Naše zjištění a obrazy příznaků, o nichž jsme hovořili, představují rakovinu jako proces růstu a regrese, který klesl do ještě obrana. Základní situace rakoviny může trvat léta, aniž by došlo k tvoření nádorů. Medicína a především přírodní léčitelství tuto situaci zná a nazývá ji prekanceróza. Popsané duševní předpoklady mohou existovat už dlouho, fyzické předpoklady mohou být přítomny ve formě odpovídajících karcinogenů a draždících stavů, a přesto může rakovina vypuknout až po určitých vyvolávajících podnětech. Do té doby je jakoby zachycována a ovládána dominujícím imunitním systémem. Teprve zhroucení tělesné obranyschopnosti jí dává šanci vytvořit primární nádor. Kolaps imunitní obrany je některými pacienty pocítován a zpětně charakterizován jako doba zvláštních stavů napětí a úzkosti.

Úzká souvislost rakoviny a obranného systému se projeví i v tom, že rakovina využívá ke svému šíření obranný systém, který by měl proti ní vlastně bojovat. Je napadána lymfocyty z lymfatických uzlin a využívá lymfatické dráhy ke svému postupu vpřed. Lymfatické uzliny jsou místa, jejichž napadení dává přednost. Obsazením kasáren armády, která

je tělu vlastní, a postupem vpřed po jejich vojenských cestách rakovina demonstruje, jak smělý je její útok a že je v absolutní konfrontaci ochotna ke všemu. Na druhé straně se v tom projevuje i bezmocnost obrany. Jsou jí takřka svazovány ruce. Rakovina dosahuje této situace dokonale maskováním. Podobně jako je schopna vyřadit ve svých buňkách „geny stárnutí“, daří se jí vyřadit z provozu systém, díky němuž byly buňky navenek rozeznatelné. Pod touto maskou se mohou rakovinné buňky nepoznány a především beztestně pohybovat přímo v jámě lvové, v obranném centru. V tomto bodě má na funkční rovině šanci biologická terapie školské medicíny. Když se podaří imunologicky degenerovat rakovinné buňky, dostanou se do největšího nebezpečí.

Otázku, co na hlubší rovině vede k selhání tělesné obrany, schopnosti a k oně příslušně ponižující situaci, nelze všeobecně zodpovědět. Tato otázka není omezena na proces rakovinného bujení. Tento fenomén se projevuje v každém nachlazení: Jakmile má člověk v přeneseném smyslu *všeho po krk* a duševně se uzavře, otevře se namísto něho příslušným původcům nemoci tělo a konkrétní krk se uzavře. V řeci medicíny to znamená, že slabá obranná schopnost způsobuje, že člověk je náchylný k nemocem. Kde se vědomí dráždivým tématům uzavírá, tam se musí odpovídajícím původcům nemocí otevřít náhradní rovina těla. Imunitní obrana je tedy slabší vždy, když je obrana na rovině vědomí přehnaná.

Člověk se zdravou obrannou schopností je v zásadě vybaven pro obě roviny. Je samozřejmě důležité chránit pomocí vitálního imunitního systému své tělesné hranice proti cizímu světu plnému nebezpečí. Stejně tak potřebujeme jistou duševní obranu, abychom nebyli zaplaveni příliš silnými dojmy a strženi do psychózy. Cílem je střed mezi úplnou otevřeností a absolutní uzavřeností³⁵ na obou rovinách. Zacházíme-li na jedné rovině příliš daleko, nutíme tím druhou rovinu zaujmout opačný pól a rovnováha je narušena. Kdo je ve vědomí příliš uzavřený, tj. příliš nepřátelský ke konfliktům, nutí svou otevřenost do stínu, kde se opět objevuje v těle jako náchylnost k původcům nemoci.

Ideální stav se vyznačuje dalekosáhlou duševní otevřeností silného člověka. Můžeme dovnitř vpustit všechno možné, aniž bychom se museli obávat o své duševní zdraví. To je možné na základě potenciálně silné obrany, která je ovšem sotva kdy použita. Je-li to někdy zapotřebí, může se její vlastník spolehnout na její průbojnost. Právě proto, že umí velmi rozhodně říct ne a bránit svůj životní prostor, používá ji jen zřídka. Tomu odpovídá i tělesná obrana, která se na základě dobře vytrénovaného stavu vypořádá s každou výzvou, kterou představuje původce nemoci. Právě proto, že ji člověk nešetřil, nýbrž byla v průběhu odvažného života konfrontována s mnoha výzvami, je stále připravená k boji a jistá si svým vítězstvím. Není ohrožena tím, že by podlehla původcům nemoci, především proto, že není oslabena z duševní roviny. Kdo se nechává popouzet ve vědomí a umí se tam také bránit, nemusí přesouvat toto téma do těla.

Mnohem častější než tento ideál je ve světě, který si svou kulturu a civilizovanost vykupuje nepřátelstvím ke konfliktům, přehnaná uzavřenost ve vědomí, s níž je spojena příliš velká otevřenost v těle. Klesne-li konfliktům nepřátelská neschopnost říkat ne do těla, projeví se zde opět jako neschopnost člověka vytvořit si své hranice. Každodenní životní zkušenost tento princip potvrzuje. Člověk, který se staví vůči životu otevřeně (= vítální = živý člověk) disponuje zdravou tělesnou obranou, a je tak méně náchylný k infekcím. Stsněný, ustrašený člověk „nachytá“ na základě své špatné obranné schopnosti původce nemoci častěji a častěji si také bude přestovat *kult* nachlazení. Opačně se nadšený člověk, který hoří pro nějaké téma, nemůže v této otevřené situaci prakticky vůbec nachladit. Každý má zkušenost, že i prudká rýma se rozpustí a zmizí, necháme-li se dvě hodiny unášet napínavým filmem. Teprve na konci filmu, když si vzpomene, že jsme vlastně měli rýmu, budeme mít opět plný nos.

K tomu, aby se obrana úplně zhroutila tak, že vzniká nádor, je již zapotřebí hluboká blokáda a uzavřenost. Takové konstelace přicházejí, když se člověk nechce otevřít nějakému podstatnému aspektu svého života. V případě, že tento

kontakt již visel na vlásku a ten se náhle přerhl, je to, jako by se přerhla nit života. Země-li depresivnímu člověku, který sotva komunikoval se svým okolím, jediná osoba, k níž měl vztah, může se nit jeho života přerhnout. Protože se bez tohoto člověka dále neúčastní na životě, může se vzprít a plně si připustit tuto neslýchanou ztrátu. Stejnou měrou, jakou své vědomí uzavírá před ztrátou, zesiluje tedy svou duševní obranu a tělesná obrana se zhroutí. Imunitní systém je tak takřka ukazatelem otevřenosti a vitality.

U pacientů, kteří mají sklony k depresi, může vést k rozhodujícímu oslabení imunitní obrany všechno, co aktualizuje jejich labilní situaci. K tomu postačí již výpověď z práce, která se stala náplní života, nebo definitivní zklamání v partnerském vztahu poté, co se v něm člověk dlouhá léta mýlil. Typický pacient s rakovinou má ze svého vnitřního vzoru skloupná a přitom deprimovaná vnitřní podstata se bude pod stálým tlakem zmitat sem a tam a riskovat pokus o své oživení. Každý takový pokus může aktualizovat namáhavě potlačovaný pocit nesmyslnosti a nové, náhlé „uzavření“ může vyvolat vznik nemoci. I pacient, který se utekl do úspěchů, najde množství možností, aby se uzavřel životní energii. Hodí se k tomu cokoli, co zpochybní masku jeho deprese, kterou je úspěch.

9. „Rakovina“ na sociální rovině

Rakovinná buňka chce dobyt celý svět (těla) a všechno přizpůsobit k obrazu svému. Proto všude vniká, příp. vysílá své agresivní „misionářské“ až do nejvzdálenějších oblastí země (těla). Medicína je nazývá „filialky“ (lat.: *deery*) nebo metastázy. Toto slovo pochází z řečtiny a znamená transformaci, přemístění nebo migraci. Nárok na to, aby se mohla „vměšovat“ všude, až do nejvzdálenějších úseků těla, je přiměřený pro embryonální buňku, která v sobě ve své nediferencovanosti nosí ještě všechny možnosti. Vývoj však mimo jiné zna-

mená omezení a specializaci. Obojí rakovinná buňka v závislosti na úhlu pohledu buď ztratila, nebo překonala.

Nezralost takového chování vyplývá i ze stovnaní dospělého a dětského postoje. Dítě má ještě právo vidět se ve všech profesích a způsobech života a věřit, že jeho otec jako zvěšenina vlastního já může všechno. Dítě smí snít o tom, jak bude cestovat po celém světě, aniž by se staralo o konkrétní hmotné otázky takové cesty. Jeho nárok na všechny hračky na hřišti a na to, že se bude účastnit všech her, může rodiče někdy rozčítit, v této rané fázi to však ještě není žádný problém. Dospělý s takovým nárokem se však pro své okolí rychle stává výzvou, která přimouští jen dvě alternativy: buď on nebo okolí. Donutí-li ho okolí silou přesvědčování nebo násilím, aby se mu přizpůsobil, nutí ho k jakémusi opožděnému dozrání, které odpovídá pokusům o resocializaci ve výkonu trestu, nebo ho definitivně vyčlení.

Druhá možnost, že se tento člověk proti svému okolí prosadí a vnutí mu svou vůli, je vzácnější. Na duchovně – duševní úrovni jsou takové pokusy odbyty jako velikášství, téměř vždy poraženy a „úspěšně“ vyčleněny za brány psychiatrických ústavů. Jen relativně zřídka se „bláznů“ podaří skutečně získat moc. V politické oblasti se proti takovým pokusům bojuje jako proti terorismu, bývají poraženy většinou násilím, vzácněji silou přesvědčování. Teroristé sami sebe označují za revolucionáře, někdy i za revoluční *buržy*, pro postizený stát však jsou těžkými zločinci a nemohou očekávat milost ani respekt. Zvítězí-li však, pak je jejich moc uznávána, jsou totiž novými pány v zemi.

V hospodářské oblasti se představitelům takového postoje od začátku tleská. Rakovina objašňuje onen postoj, jehož výsledkem je podnikatelský úspěch. Typický podnikatel raného kapitalismu se rozpíná za stávající hranice a bez slitování ničí konkurenční tým, že ji svými ostrými lokty tlačí ke zdi a vytlačuje ji z obchodu, vypaluje jí rybník nebo alespoň infiltruje její trhy. Místo metastáz, metastázování a dečinych buněk (lat. *decera* = filia – pozn. překl.) se zde zakládají filialky, dečiny společnosti a přístavy. Materská firma nejprve přeroste

samu sebe jako odpovídající nádor, pak infiltruje okolí, nako- nec je aktivní po celé zemi a v ideálním případě pak po ce- lém světě. Člověk chce být přítomen všude a všechno mít pevně v rukou. To je krédo kapitalismu a příslušného způso- bu chování velkých koncernů. Zcela samozřejmě se přitom postupuje agresivně a bezohledně.

Metastázování rakoviny a pobočky koncernů mají analo- gické cíle. Usilují o to, aby ze svého programu prodali co možná nejvíce a domácím silám nedali žádnou šanci. „Vzor“ v rakovině znázorňuje mapa světa v kanceláři podnikatelské firmy. Uprostřed vyznačuje tlustý červený kruh mateřskou společnost, která infiltruje své blízké okolí menšími červeně označenými *filialkami* (od filia = dcera). Směrem k periférii těchto metastáz ubývá. V některých zemích ještě nejsou, za- tímco v jiných jich jsou velké kolonie, které kolem sebe kupí své menší filialky. Taktó označená mapa se nápadně podobá obrázům rakovinou napadených oblastí těla, jaké se získáva- jí pomocí diagnostických postupů, např. scintigrafii.

Méně emočně nabitou, protože z historie převzatou para- lelou rakovinného bujení je kolonialismus. Budování kolonií mimo vlastní zemi bylo z pohledu jednotlivého impéria stra- tegií, která se podobá rakovině. Impérium chtělo mít vliv po- kud možno na celý svět a vůbec se nelekalo násilného poru- šování hranic a brutálního napadání většinou nedotčených, pouze méně agresivních kultur. Gizi životní poměry nebyly ani respektovány ani zachovány, domácí obyvatelstvo bylo prohlášeno za méněcenné a zotročeno. To které impérium bylo natolik zaslepeno svým velikášstvím, že chtělo po celém světě vytvářet malé nebo větší napodobeniny Anglie, Španěl- ska, Portugalska, Francie nebo Německa. Invazivní růst mohla zastavit toliko jiná, rovněž jako rakovina se šířící impé- ria. Jako jejich anatomická obdoba měly koloniální říše často problémy se zásobováním, šlo přece především o expanzi a méně o infrastrukturu, která je pro ni nezbytná. Podobně jako u nádorů najdeme ještě dnes u pozůstatků například portugalské koloniální říše nápadný nedostatek infrastruktu- ry. Při tomto způsobu nediferencovaného růstu šlo mnohé ke

dmu v metastázujících koloniích i v mateřské zemi mnoha ne- zvedených deer. Na malých „mateřských nádorech“, jako bylo Portugalsko nebo Anglie, nakonec visela obrovská, stále více bující a síly pohlcující impéria. Zvláště Anglie se svými kolo- niemi (USA, Kanada, Austrálie, Rhodésie nebo Jižní Afrika), které se zcela zřekly „mateřského nádoru“, se blížila obrazu rakoviny. Dějiny kolonialismu jasně ukazují, že nacionálnímu bujení šlo více o rozšiřování a imperiální uchopení moci než o obchod a výměnu. Nikoli nepodobné vodnatým mozkům, nafouklé koloniální správy cizopasí v hospodářsky strádají- cích zemích oloupených o svou vlastní strukturu, stojíce na zádech zotročenejších „primitivů“, kteří však svým charakterem sotva dosahují primitivnosti svých kolonialistů. Podobnou pri- mitivní převahu nad svým okolím se vyznačují i rakovinné buňky s přelhaně nafouklými jádry.

Vzor rakoviny určuje podobu našeho světa nejen v hru- bých rysech, kdo má schopnost jej prohlédnout, ten jej může sledovat až po detaily. Náзорný obraz rakovině obdobných expanzivních snah poskytuje růst moderních velkoměst. Na družicových snímcích se projevuje, jak se tato města jako vředy zahryzávají do okolní krajiny. Jako rakovinné bujení přitom spoléhají na vytěsňující, infiltrující růst, zatímco sou- časně předsunují jednotlivé posly ve formě satelitních měst, průmyslových a výrobních zón a jiných aktivit podobných metastázám.

Pozorujeme-li zemi jako celek, jak je ve všech částech a koutech jakoby užírána rakovinným bujením, bez ohledu plněna a olupována o svou schopnost klást odpor, odpovídá její obraz tělu napadenému rakovinou. Ekologové, biologo- vé, teologové a jiní „-logové“ nemají jednotný názor na to, zda se nachází ještě ve stadiu obranného boje nebo již ve sta- diu smrtelného chřadnutí. Kachexie znamená příslušný stav rezignace těla před mladistvě vitální silou rakoviny. Tělo se chorobě vzdává a demonstuje již ve své odevzdanosti ote- vřenost pro svůj přechod do jiného světa. Protože naše země se stále ještě pokouší o regeneraci a ze všech sil se brání lid- skému rodu, který na ní bují, má snad ještě naději.

Rakovinné buňce se podobají nejen principy našeho myšlení ve vztahu k zemi, nýbrž podlíme se také na rozhodující chybě v myšlení, příp. přehlídíme důsledky našeho chování: Smrt celého organismu nevyhnutelně znamená i smrt všech jeho buněk, i buněk rakovinných. Jen začátek celého podniku je pro rakovinnou buňku mnohosiňný. Vymyká se úspěšně svému okolí a blíží se ideálu soběstačnosti, všemohoucnosti a všudypřítomnosti. Jako jednobuněčný organismus, který je odkázán zcela sám na sebe a sjednocuje v jednom těle všechny funkce, se rakovinná buňka žijící uprostřed buněčné tkáně stává podobně nezávislým osamělým bojovníkem. Své vysoce specializované schopnosti vyměníla za potenciální nesmrtnost, jakou má i jednobuněčný organismus. Dokud stačí potrava, zůstávají jednobuněčné organismy i rakovinné buňky naživu. Všechny ostatní buňky organizované v normálních buněčných tkáních jsou vázány na přirozenou, dědičností určenou délku života. Rakovinné buňky zrušily toto omezení a nevykazují žádné tendence stárnutí, jak dokládá jeden ponurý experiment. Buňky nádoru, jehož vlašník zemřel ve dvaceti letech právě na něj, dodnes žijí a dělí se v živném rozrodku bez jakýchkoli známek stárnutí nebo únavy. V normálním případě umírají rakovinné buňky brzy po svém hostiteli. To spočívá ve vysychajícím zdroji potravy a energie. Zatímco jednobuněčný organismus žije ve svém vodním světě plném nadbytku skutečně nezávisle a jako nesmrtný, rakovinná buňka nevidí, že je nesmrtná pouze potenciálně a již vůbec nemůže být nezávislá. Stejně jako je člověk odkázán na svět, i ona zůstává stále odkázána na tělo, v němž žije.

Na karikaturě našich ideálů, jakou je rakovina, je zřejmé, že naše země již dospěla do fáze vypuknutí choroby. Ještě větší rozčarování přináší vnucující se vhléd, že my sami jsme rakovinou země. Růst našeho hospodářství je právě tak šílený jako rakovinné bujení. Procentuální poměry přírůstku jsou enormní, ale podnikání nemá dosažitelný konečný cíl. Pokrok směřuje k novému pokroku, a tím v zásadě do budoucnosti a z našeho dosahu. Také rakovina má nerealistické

ký cíl. Tento cíl je v jejím stínu a znamená zánik organismu. Kdybychom byli upřímnější, museli bychom si přiznat, že posledním cílem našeho pokroku je rovněž zánik organismu země. Kdyby se splnila být jen zbožná přání politiků a rozjívě země by vyrovnaný svou technologickou zaostalostí, zasadilo by to již ohrožené ekologii této planety smrtelnou ránu. Smíme však zřejmě klidně vycházet z toho, že taková přání nejsou míněna příliš vážně. Naprosto vážná jsou však přání, která se zaměřují na další lineární pokrok naší části světa. Mají v sobě něco degenerovaného a ohrožujícího lidský druh. Bez ohledu na náš původ v přírodě a bez zřetele na cíl v duchovní sféře běžíme vstříc nebezpečí, že se staneme neovladatelnou rakovinou. Příslušná kritéria pro to již splňujeme.

Ukáže-li nám tato zlá nemoc svou strašlivou tvář, zalekneme se, protože poznáváme sami sebe. Tak poctivě se nechceme vidět, tak pravdivě zrcadlo odmítáme. To je to, co má lidstvo společného s každým jednotlivým pacientem.

10. (Wysvobozující) vyřešení problému rakoviny

Vidět ještě i v rakovině vysvobození a řešení je jednak na základě našeho postržení, jednak na základě našeho hodnocení obtížné. Jako společnost máme velký strach z vlastních sil a energií, které v nás dřímají. Oprávně se o množství sociálních alibi zatlačujeme je do stínu. Ačkoli společnost dělá ze svobodného rozvoje jednotlivce a z volného podnikání nejvyšší mravní zásadu, jsou její jednotliví členové, co se těchto věcí týče, mučeni značnými úzkostmi. Kvóty duchovně-duševního přírůstku daleko zaostrávají za kvótami přírůstku hospodářského. Naše grandiózní výsledky v sociální oblasti nás nemohou trvale odškodnit za nedostatky ve vnitřním růstu. Za společenské podpory, ale vlastními silami, se mnoha lidem podaří odblokovat svůj rozvoj a nenuceně nebo nezdědka i s donucením se zapojit do předem daných struktur. Vnější odměny usnadňují zřeknutí se růstu individuality a podporu-

jí rozvoj v masového člověka. Od něj je k „normopatovi“ již jen malý krok.

Protože seberealizace patří k cestě lidského vývoje, nelze ji sprovodit ze světa, nýbrž nanejvyšší odstranit. Odsunuta stranou končí ve stínu. V materiálním světě má stín dvě možnosti vyjádření: Vnitřní svět těla (mikrokosmos) a vnější (okolní) svět (makrokosmos). Cesta vyřešených procesů růstu tedy vede z vědomí do světa stínu v nevědomí a odsud na rovinu těla nebo do vnějšího světa. Protože princip zůstává při každém kroku zachován a v možnostech svého vyjádření se přizpůsobuje právě dané rovině, lze jej objevit všude, buď ve vyřešené nebo nevyřešené formě svého projevení. Čím dále je vyřešen, tím nevyřešeněji se bude projevovat, ale i v nejrůzné nevyřešené formě musí v principu ještě prosvitat rovina vysvobození.

Obecně je pro nás hmotná rovina nevyvobozená, duševně-duševní rovina pak vysvobozená. U rakovinného bujení tak např. prohlašujeme za zhoubné to, co se nám v přeneseném smyslu jeví jako naprosto žádoucí: princip expanze. Rakovina překonává všechny hranice a překážky, rozšiřuje se na všechno, proniká do všeho, podílí se na všem, sjednocuje se se všemi i ještě tak cizími strukturami, před ničím se nezastaví, málem nic ji nezabrzdí, je téměř nesmrtná a nebojí se ani smrti. Rakovina je expanze, která klesla do stínu (těla). Šlo tedy o expanzi ve vědomí, o objevení neomezenosti a nesmrtnosti duše. Nemusí nás udivovat, že skrze nejstrašlivější ze všech obrazů nemoci prosvítá nejvyšší princip. Nejtemnější stín vrhá vždy nejzářivější světlo. U rakoviny kleslo do stínu téma seberealizace, které usiluje o nejvyšší cíl veskerého vývoje, o skutečnění bytostného Já.

Ačkoli posledním cílem zůstává střed, je na začátku cesty nezbytné její opustit a jít do extrémů. Když Kristus říká: „Neraději bych je vyplívil ze svých úst. Budte horoucí, anebo chladní!“, mluví o stupních cesty. Střed jako pochybný kompromis musí být opuštěn. V tom spočívá pro pacienta s rakovinou nejtěžší učební úkol. V tomto smyslu totiž poklidná střední míra, v níž se normopat pohodlně zařídil, není defi-

nitivním místem. Místo harmonie středu zde panuje jen zdánlivá harmonie. („Zhoubné“) síly ega se zde sice neprojeví, avšak o to intenzivněji žijí ve stínu. Normopat sice nikoho nezraní nekompromisním, egoistickým „Ne“, ale nikoho také neudělá šťastným bezpodmínečným „Ano“. Stále se omlouvá za svůj život, prvotní lidské viny (oddělení od jednoty) se však nezbaví. Zdáni je pro něj důležitější než skutečné bytí. Nakonec však jde o bytí, a tak ve svém pohodlném středu, k němuž dospěl cestou nejmenšího odporu, nenajde konečný klid, příp. onen konečný klid, který může najít, není skutečně konečným.

Pro něj jde v první řadě o to, aby se dal do pohybu, aby rostl, měnil se a vyvíjel. K tomu patří i to, že se naučí říkat ne, pociťovat svou egoistickou vůli a žít, vyzkoušet si vzpoutru proti ustrnulým pravidlům, prolomit příliš těsné struktury, přistupovat k jiným bliž i velmi blízko, přesáhnout hranice, ignorovat závory, žít všechny věci, které se jinak dějí ve stínu jako rakovinné bujení. Místo mutací na buněčné úrovni by mohlo dojít ke změnám v duševní, duchovní a sociální oblasti, místo degenerace by mohl vybočit z (příliš úzkých) mezí. Jde o to, aby poznal vlastní ego, také a právě proto, že to není příliš uhlazený společník a že by tím nesklidil ve svém okolí velké uznání. Místo o degeneraci jde o nalezení vlastní povahy, přesně vzato vlastní svéráznosti. Místo degenerace je žádoucí samostatnost a vlastní zodpovědnost.

Terapie amerického radiologa Carla Simontona představuje tento směr velmi tělesným způsobem. S dobovými úspěchy nechává Simonton své pacienty s rakovinou několikrát denně vést válku. V řízené meditaci bojují s celou svou znovuv objevenou agresivitou proti rakovině na buněčné úrovni. Pomocí vnitřních obrazů a fantazijních představ je podporován vlastní imunitní systém ve svém boji o existenci, a tím je ožívována tak dlouho vyřešovaná agrese. Rada bojovat s rakovinou na nože a kolty se pouze na první pohled jeví jako protiklad homeopatického principu. U agresivní rakoviny je právě agrese homeopatickým, protože podobným lékem.

I když je tento první stupeň dorůstání vlastním potřebám velmi důležitý a nenahraditelný, cesta přesto vede dál za něj. Křesťanské „Buďte horoucí, anebo chladní...“ je nepostradatelné, ale vývoj jde dál a pak konečně platí: „Tomu, kdo tě udeří do tváře, nastav i druhou.“ Tyto dvě kontroverzní věty způsobily mnoho zmatků, protože se vztahují k různým stupňům cesty. Je téměř nebezpečné psát na tomto místě dále, protože podle všech zkušeností právě pacienti, kteří by měli dobře a ještě dlouho co do činění s těmito popsanými kroky agresivního sebeprorosazování, mají sklon k tomu, že se rychle utkají do „vyšších rovin“. Vězí za tím chybná domněnka, že uskutečnění tak vznešených témat, jako je láska, je pro ně snazší než osvobození spoutaného ega s jeho agresivními energiemi. Při přeskočení nebo příliš rychlém opuštění předchozí roviny však nemá další rovina šanci. Nastaví-li vlažný člověk po úderu na levou tvář ihned svou pravou tvář z pouhé zbabělosti, není nic vyhráno. Z lásky se strává spíše vlažný cit, ze svatosti jen zdání. Takové chyby, jaké naznačuje povrchní opěvování světa a lásky na scéně New Age, si pacient s rakovinou nemůže dovolit.

I přes nebezpečí nedorozumění je nezbytné dívat se již směrem k cíli, který je ještě tak vzdálený. Nasledující kroky a úkoly ale předpokládají zvládnutí předchozích kroků, jinak se z nich brzy stane bumerang, jak ukázaly zkušenosti s kápitolou o rakovině v prvním svazku.

Jakkoli je rozvinutí egoistických sil na cestě důležité, nikdy to nemůže být poslední cíl. Další cesta a její cíl jsou rovněž naznačeny v rakovinném bujení. Místo o tělesný růst jde o růst duchovně-duševní. Zhruba 20 let roste člověk fyzicky, poté musí dále růst duchovně a duševně nebo růst klesne do stínu. Takový růst se může dlouhou dobu odehrávat ve vnějším světě a pak zcela využívat např. i odpovídající možnosti expandujícího hospodářství. Jednou však zamíří k seberealizaci ve vyšším smyslu. V konečném důsledku jde o to, abychom se sjednotili se vším, vrátili se domů do ráje, příp. nechali já a stín rozplynout v úplném bytostném Já. Tento stav, který má v tolika kulturách tolik různých jmen a přece je

vždy myšleno jedno a totéž, nelze ze světa polaritry výstižně popsat. Slova jako věčnost, nirvána, království nebeské, království Boží, ráj, bytí nebo stíed se mu pouze blíží. Problémem nejen pacientů s rakovinou, ale všech lidí jsou stupně k tomuto cíli a jejich pořadí.

Regrese znázorněná v procesu rakovinného bujení, jež zřešňuje otázku po prapůvodu, nám ukazuje cestu. Místo o regresi v těle jde o religio (víru, náboženství – pozn. překl.) v duchovně-duševní sféře. Do všech směrů chaoticky bující, degenerovaný růst ukazuje nebezpečí, že pokrok bez cíle končí smrtí. I umírání, které vždy hrozivě čeká v pozadí rakovinného bujení, je formou návratu z bipolárního světa do jednoty. Všechny odkazy se týkají jediného cíle, jednoty. Tento cíl však nelze uskutečnit silami ega. Jak je pro pacienta důležité, aby objevil své ego, tak důležité je později, aby je přerostl. Poté, co se právě naučil se prosazovat, se již dostává na učební plán opačný póli: naučit se vědomě přizpůsobit větší jednotě. Nejprve snad bylo důležité postavit se proti těsným pravidlům pracovního nebo společenského života, poznat, že vlastním šéfem Bůh. Když se však ego rozvinulo a vydobýlo si plně svou moc, jde o to, aby člověk poznal, že cesta ega ústí v katastrofě stejně jako cesta jeho potlačování. Poté, co byl porušen malý řád malicherných pravidel, je nutné nalézt velký řád a akceptovat jej. „Staň se vůle tvá“ se říká v Otčenáši a není tím míněna tak jako dříve vůle nadřizeného nebo partnera nebo já, nýbrž vůle Boží, či jakkoli již jednotu rádi nazýváme.

V tom spočívá hlavní omyl rakoviny a ona je opět zrcadlem hlavního omylu moderního lidstva. Rakovinná buňka se pokouší vydobýt si svou nesmrtnost sůlově a na náklady ostatních částí těla. Přitom nepoznává, že tato cesta jí musí nakonec zahubit spolu s tělem, stejně jako lidstvo dosud nevidí, že jeho egoistické výpady na náklady světa mohou skončit pouze společným zánikem. Neexistuje nezávislost na větší jednotě, ke které člověk patří. Oprávněné ambice na seberealizaci a nesmrtnost mohou ústít pouze v duchovním poznání, že posledním cílem je úplné bytostné Já, jednotu se vším. Tato jednotu však nic a nikoho nevyklučuje a není ji

možné získat egoistickým způsobem pouze pro vlastní osobu. Obsahuje stejnou měrou individualitu i vyšší řád. Spočívá ve vlastním středu a ve středu každé buňky a každého člověka a je přesto jen Jedním. Neexistuje moje nebo tvoje bytostné Já, nýbrž jen jedno Já.

Jde o nalezení jednoty, nesmrtnosti duše v sobě a o poznání, že celek je již v jednotlivci, tak jako člověk sám již je v celku. To je však závěr nebo vlastně střed, který zpřístupňuje pouze láska. A i to je již symbolizováno v rakoviněm bujení. Stejně jako láska i rakovina překračuje všechny hranice, překonává všechny vzdálenosti, proniká všemi bariérami, se před ničím nezastaví, rozšiřuje se na všechno, proniká do všech oblastí života, ovládá celý život; stejně jako láska i rakovina usiluje o nesmrtnost a jako ona se přitom nezalekne ani smrti. Rakovina je tedy skutečně láska, která klesla do stínu.

11. Terapeutické přístupy

Nelepší terapie začíná včas vzhledem, že obraz normopatie je již obrazem nemoci, i když se blíží ideální představě naší doby. Z toho obráceně vyplývá, že tato doba sní sen, který rakovinu podporuje. Měřeno tímto poznáním jsou každodenně objeovované nové a nové kancerogeny neškodné. Jestliže se v takovém raném stadiu začne s kroky směrem k individualaci, mohli bychom skutečně použít slovo prevence, aniž bychom je zneužívali pro obvyklé včasné odhalení nemoci³⁶. V tomto stadiu by byly nezbytné kroky možné ještě bez velkého tlaku. Je-li již diagnóza stanovena, je tlak obrovský. Nemusí však jen deprimovat, nýbrž naopak může i dodávat odvahu a pohánět vývoj kupředu. Mnoho pacientů prožívá vyřešení diagnózy „rakovina“ jako vnesení rozsudku smrti. Jejich cesta zpět pak spočívá v rezignaci, nesouhlasí již takřka s tímto životem. Někteří dokonce mluví o jisté úlevě, protože tím jsou zbaveni zodpovědnosti za všechno. Jiní pacien-

ti přijímají výzvu s heslem „Nuže do toho!“. Na ně působí diagnóza jako iniciace do nového úseku života, který se musí odvíjet podle jiných zákonů. To, co je pro první skupinu konec všeho, je pro ně začátek. A zdaleka ne tak vzácně je zde skutečně začátek nového života. Lékařská prognóza má i podle zkušeností školských lékařů mnohem menší vliv na délku života než vnitřní postoj. Rozhodující je to, zda postižení od života ještě něco očekávají, pak i je ještě něco očekává. Při vykonávání jedné ze svých 12 zkoušek odpovídajících archetypickým úkolům zvěrokruhu kousl Héraklea v boji s hydrou strašlivý rak. Aniž by s úlekem uskočil, pustil se do boje a dřívě, než přemohl hydru, raka rozšířapl.

Po stanovení diagnózy jde o to, abychom za stínovou oblast udělali co nejvíce kroků. Cokoli je vyzvednuto zpět do vědomí a tam také prožíváno, to nemusí být znázorňováno na rovině těla. Předpokladem k tomu je upřímné nahlédnutí vlastní situace až po vhléd, že nic se neděje náhodně, nýbrž všechno má smysl, dokonce i tak děsivý obraz nemoci. Na tomto základě lze někdy teprve prožít celé zoufalství, které diagnóza rakoviny vyvolává. Jakkoli tvrdě to snad zní, přece je to podstatné pro další kroky. Medicína, která pacientovi zamlčuje jeho diagnózu a obelhává ho „pro jeho dobro“, se může jevit humánnější. Na druhé straně zcela blokuje všechny šance na vývoj, které jsou ještě dány.

K možnostem, jak tělu odebrat to, co by bylo vlastně úkolem duše, patří celá šíře obrazů, které rakovina organismu vnučuje: od přetvoření hranic až po vybočení z míry, od vítálního růstu až po divokou agresi. Jde o to, abychom zaměnili pozici vlažného člověka za vyššiny a hlubiny vlastního života. Veškeré nevázané tvořivosti, která se vyjadřuje v rakoviněm bujení, je třeba vědomě dát životní prostor, od tělesné až po duchovně-duševní oblast. Mutace trvají a vyžadují odvahu. Všude jsou smysluplnější než v těle. Zatímco biologická evoluce postupuje skrze tělesné mutace, musí být individuální evoluce nasměrována duchovními a duševními změnami. Tak jako rakovinná buňka vytváří něco ze sebe, tak musí pacienti něco vytvořit ze svého života. A musí to být něco svérázného

– u rakovinné buňky se tomu blíží její úsilí o soběstačnost. Rakovinná buňka se množí, aby mohla žít sama. V tom je naznačen návrat k vlastním kořenům – snad je doslova nutné, aby člověk ustoupil od vysoce specializované funkce, kterou měl ve společnosti, ve firmě nebo v rodině, a stal se opět člověkem se svěhlavými potřebami a bláznivými nápady.

Pacienti, kteří ještě jednou otočili list, vyprávějí, jak radikálně se nemoc změnil jejich život. Na místo cizího určování nastoupilo sebeurčení, na místo podřízené poniženosti otevřená vzpoura. U společensky úspěšných pacientů to může být tak, že prožívané, ale samotným posízeným nepozorované výpady ega musí být integrovány do vědomí. Pak se ukáže, že něco jiného je mnohem podstatnější.

Uvedená kritéria platí zcela analogicky i pro terapii, jež se týkáji těla, od bioenergetických cvičení mobilizujících životní energii až po injekce. Kdykoli terapie přijmou principy, které rozvíjí rakovina, mají zvláštní šance na úspěch. Například antroposofická medicína tak se jmelim³⁷ přibírá do hry rostlinu, která částečně odpovídá rakovinnému růstu. Nadto vedou injekce k dráždění organismu, které ho podněcuje k boji. Patří sem také zmíněná Simontonova³⁸ forma psychoterapie, zabývá totiž dvě mouchy jednou ranou, protože podněcuje pacienta k prožití jeho agrese, a tím současně náđoru vypaluje rybník. Při boji s rakovinnými buňkami je ovšem třeba dbát na to, aby se z něj nestal boj proti vlastnímu osudu. Ke každému vyléčení je nezbytná fáze přijetí nemoci, reptání na osud vede opačným směrem.³⁹

Nakonec jde o to, abychom vitalitě a kreativité pacienta pomohli na noby a nepodřývali ji „ocelí, zářením a chemií“. Je-li taková léčba přesto smysluplná nebo dokonce nezbytná, měli bychom v těchto opatřeních vidět pouze možnost k draze vykoupenému získání času a paralelně nebo hlavně ihned poté zavést opatření podporující vitalitu. Metody, jako je Simontonova, jsou např. i optimální podporou chemoterapie nebo ozářování. Ovšem naprosto to neplatí obráceně.

Důležitým bodem je dech. Dýchání je komunikace a ta se u rakoviny zhroutila na primitivní a radikální úroveň. Potud

je dechová terapie dobrou možností, protože tělo je při ní po každé zaplavováno kyslíkem. To je již metoda alternativní medicíny, kterou se léčí rakovina. Je třeba dodat, že u mnoha pacientů s rakovinou je dech jako výraz životního proudu omezen a přitlumen. Se vzrůstajícím osvobozováním dechu roste i šance stát se znovu otevřeným pro životní proud.

Mutace na buněčné rovině má svou obdobu v metamorfóze duchovně-duševní složky. Cokoli posiluje vztah k víře a náboženství (religio) a otevírá posízeným přístup k jeho hlubším rovinám, to je možné najít na této cestě. Když naleznou pacienti po nezbytné vzpouře proti své oportunistické společenské hře své skutečné místo a přijmou je z celého srdce, mají v každém případě vyhráno. To pak opět znamená konec všech pokusů o to, že by se člověk rád stal někým zvláštním, konec veškerého egoismu. Pacienti poznávají, že jsou na pravém místě a zajedno se vším. To bude i vysvobozujícím řešením pro rakovinnou buňku: nebude zaujímat své místo z rezignace a nedostatku alternativ, nýbrž přijme toto místo vědomě a pozná svou jednotu s celým tělem.

Na této cestě mohou mít rozhodující význam odkrývající směry psychoterapie, za předpokladu, že zahrnují tělo i citovou rovinu a nepohybují se jen v oblasti „myšlení hlavou“. Rozluštění životního vzoru, v němž byla nezbytná rakovina, je velkou šancí. To další je otázka pokory a milosti. Neboť všeobjímající lásku jako klíč k nesmrtnosti nelze vyrobit a už vůbec ne vynutit terapií. Můžeme se toliko připravit, abychom byli bdělí, když k nám přijde. Někteří pacienti s rakovinou, nemocní na smrt, využili v různých fázích nemoci šanci *otevřít se* pro tento velký krok. Ačkoli i oni začali jako normopati, pod tlakem svého obrazu nemoci se změnil v lidi, kteří tím, jací jsou nyní, ovlivňují druhé.

Otázky

1. Žiji svůj život, nebo jej nechávám určovat zvnějšku?
 2. Riskuji prosazení svých myšlenek, nebo dělám pochybné kompromisy, abych měl svatý klid?
 3. Dávám prostor svým energiím, nebo je v každém případě podřizuji předem daným pravidlům a určením?
 4. Dovolím si vyjádřit agresi *navenek*, nebo si všechno vyřizuji v sobě a sám se sebou?
 5. Jakou roli hraji v mém životě změny? Mám odvahu rozvíjet se v nových oblastech? Jsem tvořivý?
 6. Má komunikace a živá vzájemná výměna hodnotu a místo v mém životě, nebo si nejlépe vystačím sám se sebou?
 7. Dovolím si tu a tam vybočit z mezí, nebo je mi přízvušnější nadě vše?
 8. Je u mě duševní a tělesná obrana v harmonii, nebo je tělesná obrana oslabena ve prospěch obrany duševní?
 9. Jakou roli hraji v mém životě tyto dvě základní otázky: Odkud přicházím? A kam jdu?
 10. Měla v mém životě někdy šanci velká, všeobjímající láska?
 11. Jakou roli hraje v mém životě cesta podle mota: „POZNEJ SAM SEBE – ABYS POZNAL BOHA?“
-